

Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного
Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку регіону
Факультет економіки і бізнесу

МАТЕРІАЛИ

**X Всеукраїнської науково-технічної конференції
здобувачів вищої освіти за підсумками досліджень у 2022 р.**

Факультет економіки і бізнесу

6-10 лютого 2023 р.

Мелітополь
2023

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Козіна В. І.

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Вторгнення росії в Україну, яке почалося майже рік тому, призвело до великих людських жертв, масового переміщення населення і значного пошкодження інфраструктури. Величезним був також вплив на економічну активність: реальний ВВП різко скоротився, інфляція різко зросла, торгівля була серйозно порушена, а бюджетний дефіцит зріс до безпрецедентного рівня. У МВФ зазначили, що понад 7 млн українців – близько п'ятої частини населення – залишили країну або стали внутрішніми переселенцями, що чинить тиск на систему соціального захисту. Проблеми також на ринку праці, це пов'язано із змінами в обсязі та складі робочої сили через велику зовнішню міграцію та мобілізацію. Кількість зареєстрованих безробітних на одну вакансію з початку війни підскочила з 6 до 12, а дані досліджень вказують, що рівень безробіття зріс до 40%. Значно знизилася реальна заробітна плата [3].

Попри бойові дії, які продовжуються на Сході і Півдні, Україна, завдяки підтримці та допомозі міжнародних партнерів, зуміла утримати економіку країни від краху. Навіть більше, упродовж осінніх місяців демонструє хоча й хиткі, але все ж очевидні ознаки стабілізації. Міністерство економіки оприлюднило оцінку падіння ВВП України за дев'ять місяців – близько 30%. Це в умовах війни можна вважати відносно позитивним показником: навесні прогнози падіння сягали 40–50% [1].

Попри критичну важливість поетапного підходу до реконструкції протягом кількох років у короткостроковій перспективі Україна потребує 105 млрд. дол. для відновлення соціальної інфраструктури, зокрема, шкіл та лікарень, відновлення транспортних зв'язків та нестачі енергії цієї зими [4]. Відбудова України повинна використовуватися для інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру. Збільшення експорту, поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі, налагодження виробництва екологічно чистої сталі та сприяння ІТ-стартапам створюють можливості для економічного розвитку.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну принесло нові виклики, які торкнулися як великих компаній, так і малого й середнього бізнесу, але сильніше позначилися на МСП. Першим наслідком стало те, що підприємствам доводиться мати справу зі зниженням попиту на свою продукцію. 75% компаній повідомляють про значне зменшення попиту, при цьому 70% шукають нових клієнтів та канали збуту. 20% підприємств стикаються з простроченням чи відсутністю оплати від клієнтів.

Другим наслідком є те, що підприємства стикаються з нестачею фінансування. 40% компаній потребують оборотного капіталу, якого їм бракує через майже повне припинення банківського кредитування. 36% підприємств активно шукають фінансування. Програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у 2022 році скористалися лише 4% опитаних компаній.

Третім наслідком війни є логістичні проблеми. 44% підприємств зазнають труднощів, пов'язаних із логістикою та транспортуванням. Спостерігається розрив звичних транспортних ланцюжків, викликаний блокуванням портів, оскільки пріоритет надається військовим і гуманітарним вантажам, а також нестачею пального через російські удари по нафтопереробних підприємствах та сховищах пального.

На додачу, російські ракетні удари знищили в Україні 20% складських приміщень (близько 400 000 кв. м). Внаслідок війни ризики ведення бізнесу також вирости. Ризик випадкового враження, наприклад, ракетою для окремого малого чи середнього підприємства поза межами безпосередньо прифронтової зони, хоча й не надто великий, але приблизно такий самий, як стати жертвою дорожньо-транспортної пригоди. Проте він усе одно значний і де-факто не підлягає страхуванню. Війна також загострила деякі існуючі проблеми, як-от наявність людського капіталу та робочої сили. Щонайменше 5,1 млн людей виїхали за кордон із лютого 2022 р., і 25% із них не впевнені, що повернуться в осяжному

майбутньому. Інші проблеми – корупція та адміністрування податків – також залишаються актуальними, хоча й не такими нагальними. Ми бачимо, що питання прав власності та корупції наразі відсуваються на задній план – частково через наявність більш нагальних питань, а частково через нижчу толерантність до дрібної корупції в центральному уряді та менших можливостей для неї. Реєстри прав власності закриті вже тривалий час, невеликі підприємства менш схильні погоджуватися платити «корупційний податок» тощо.

Було проведено низку опитувань для оцінки поточного стану бізнесу після шести місяців війни. Ми розповідаємо про три з них, які охоплюють три різні, хоча й не взаємовиключні, частини бізнес-спільноти. Перше – опитування 117 представників компаній-членів AmCham, яке охоплює переважно середні або великі/середні компанії, багато з яких є дочірніми компаніями багатонаціональних компаній (MNC) (Опитування Американської торговельної палати, серпень 2022 р.).

Опитування виявило, що після шести місяців війни 72% компаній повністю функціонують, 27% продовжують функціонувати частково, а 1% заморозили операції. 83% виплачують заробітну плату в повному обсязі, 16% скоротили заробітну плату, а 1% не виплачує її зовсім. 22% респондентів відзначили, що заводи, фабрики, потужності, склади та офіси їхніх компаній були пошкоджені (половина з них зазнали не виправних пошкоджень, а половина – незначних). 6% респондентів зазначили, що їхні активи досі знаходяться під окупацією. 96% повідомили, що мають намір продовжити діяльність в Україні в 2023 р. [2].

Емпіричні дослідження вказують на важливість торгівлі та політики сприяння торгівлі для збільшення ВВП (Frankel and Romer, 1999). Загалом експорт підвищує продуктивність компаній (De Loecker, 2013), тоді як товарна структура експорту значно впливає на темпи зростання країни (Hausman, Hwang, Rodrik, 2007). Отже, збільшення експорту може бути розумною стратегією для майбутнього економічного зростання України. Зважаючи на те, що основну частину українського експорту нині становлять сировинні товари та напівфабрикати, перехід до продукції з вищою доданою вартістю здається розумною стратегією. Економіка України з 1991 р. пройшла довгий шлях. Якщо до війни головними проблемами для малого та великого бізнесу були судова система, корупція та отримання доступу до закордонних ринків товарів та капіталу, нині вони стикаються з набагато більш фундаментальними проблемами на кшталт зруйнованої інфраструктури, відсутності попиту та браку доступу до фінансування та страхування.

Відновлення економіки та створення нових можливостей для бізнесу потребуватимуть вирішення як старих, так і нових проблем. Відбудова може й повинна використовуватися для інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру. Збільшення експорту, поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі, налагодження виробництва екологічно чистої сталі та сприяння ІТ-стартапам створять можливості для економічного розвитку [2].

Список використаних джерел:

1. Василь Юршин спеціально для Mind. URL : <https://mind.ua> (дата звернення 25.12.2022).
2. Григоренко Є., Шніцер М. Новий випуск Forbes Ukraine. URL : <https://www.suspilne.media> (дата звернення 15.12.2022).
3. Звіт Міжнародного валютного фонду. URL : <https://www.suspilne.media> (дата звернення 29.12. 2022).
4. Новий звіт Світового банку. URL : <https://www.suspilne.media> (дата звернення 30.12.2022).
5. Тебенко В. М., Завадських Г. М., Лисак О. І. Пріоритетні напрями інноваційного розвитку. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету: електронне наукове фахове видання*. 2022. Вип. 12, т. 3. С. 34-46.

Науковий керівник: *Завадських Г. М. к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*